

Sebastià

(Sant Carles de la Ràpita, 1902 – Barcelona, 1984)

Juan Arbó

Neix a Sant Carles de la Ràpita, en el si d'una família pagesa. Quan ell té vuit anys es traslladen a viure a Amposta. Als dotze anys deixa l'escola i comença a treballar com a meritori al despatx dels amos dels seus pares, una família francesa rica i culta que tindrà una influència decisiva en la seva vocació i formació literàries.

L'any 1927 es trasllada a Barcelona amb el manuscrit de dues novel·les: *L'inútil combat* (1931) i *Terres de l'Ebre* (1932). Aquesta segona novel·la posa de manifest l'imaginari ebrenc del sud per primera vegada i el situa dins l'univers de la literatura catalana. Amb aquestes obres, Arbó passa de ser un desconegut a convertir-se en una promesa del panorama literari català. Amb *Notes d'un estudiant que va morir boig* (1933), *Camins de nit* (1935) i *Tino Costa* (1947), es completa el cicle novel·lístic de l'Ebre.

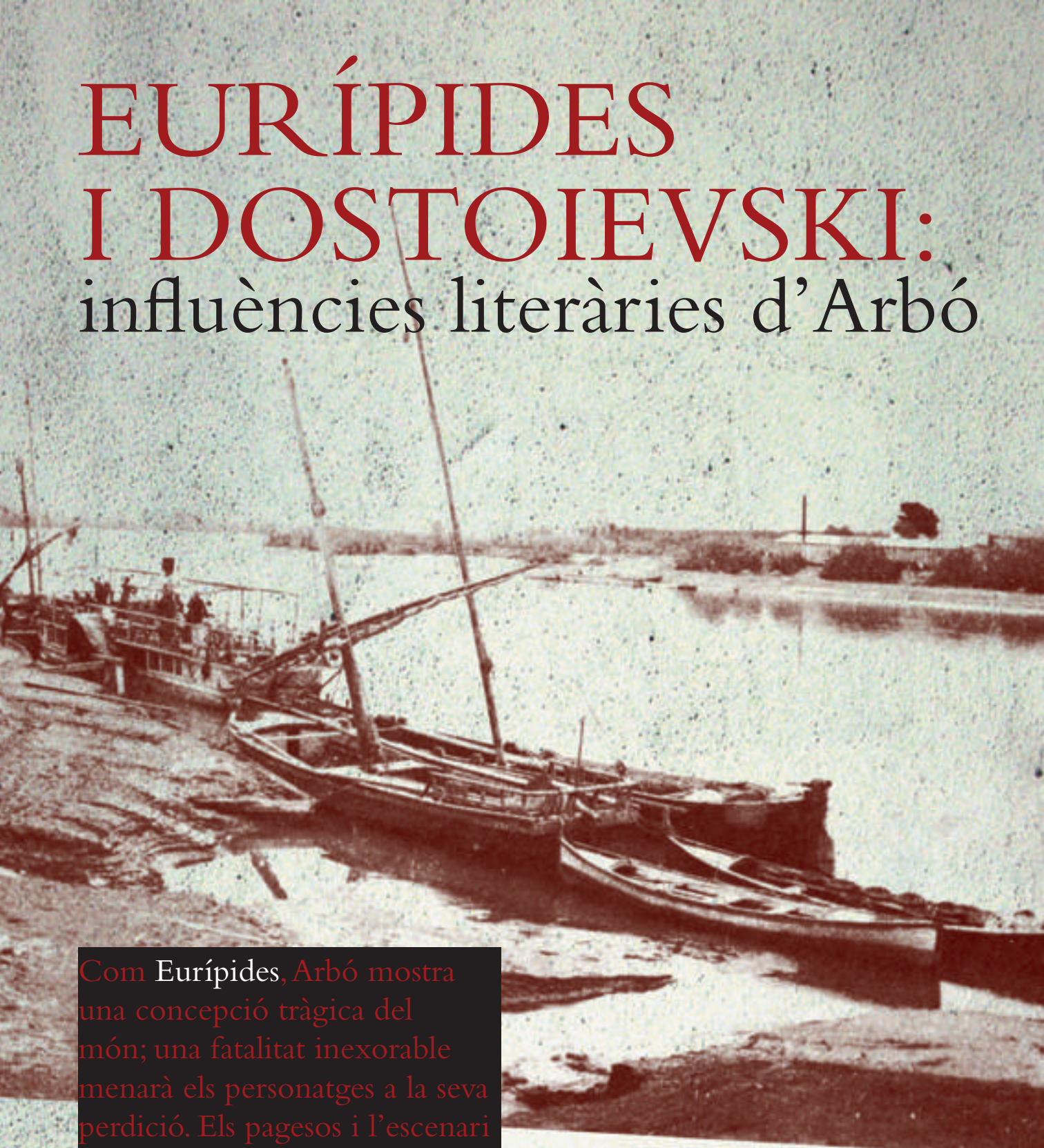
L'esclat de la Guerra Civil i la posterior revolta social i política a Catalunya trunca la continuïtat de la seva producció. Arbó busca sortida a la desfeta escrivint biografies, bastint un nou cicle novel·lístic que trasllada l'escenari rural a l'urbà, a la vegada que opta pel castellà com a llengua de creació.

A partir dels anys 60 reprèn gradualment la publicació de llibres en català i retorna a un nou cicle de novel·les del món de l'Ebre. Amb tot, en aquesta nova etapa les seves obres no assoleixen el ressò de les publicades abans de la guerra.

Arbó combina la seva passió per l'escriptura amb el treball com a corrector en diverses editorials. La seva producció és prolífica i diversa: és autor de novel·les, memòries, obres de teatre, biografies, assaigs, traduccions i articles periodístics.

La seva obra ha estat traduïda a més de dotze idiomes.

EURÍPIDES I DOSTOIEVSKI: influències literàries d'Arbó

Com Eurípides, Arbó mostra una concepció tràgica del món; una fatalitat inexorable menarà els personatges a la seva perdició. Els pagesos i l'escenari desolat de la Ribera entronquen amb la tradició grega. A més, el poble en pes juga el paper de cor de la tragèdia clàssica on els drames personals esdevenen col·lectius.

Com Dostoievski, Arbó analitza la psicologia complexa i turmentada dels personatges, obsessius i plens de contradiccions. Igual que en la novel·la russa, el motiu conductor (leit-motiv) del presoner (home encadenat a la seva condició) sempre hi serà present. Les atmosferes tèrboles, les tenebres i els abismes embolcallaran els personatges.

“Portaren l’avís al poble. [...] A les masies properes al camí, la gent sortien a la porta i els miraven compungits [...]. Quan els veien de lluny comentaven en veu baixa la desgràcia [...]. Les dones, formant rotlles davant els portals, comentaven també el dolorós esdeveniment. [...] Els parents acudien a la casa, i parats a l’ampla entrada, es lamentaven en un murmur de queixes i barrejaven en llurs laments recordances de la difunta; els veïns feien cor en les lloances.”
(Terres de l'Ebre)

“Jo em veia com un drap llençat, una desferra humana, un trast vell. Un ninot tractat sense amor ni respecte... [...] Un humiliat. Odiava. Odiava i em sentia impotent, i aquesta impotència feia el meu odi més torbador. [...] No tenia creences, ni esperances, ni fe en res. En el naufragi de la meva vida ho havia perdut tot i el meu camí es dreçava insegur i tortuós, il·luminat de resplendors sinistres...”
(L'inútil combat)

“Cap a Llevant les maresmes cobertes pels senillars s’estenien encara fins a la mar; a la part oposada la verdor dels conreus havia envaït ja tota la ribera. Una ampla extensió inabastable, una immensa planúria inundada de llum, sembrada ací i allà de casetes emblanquinades, desplegava ara la seva bellesa davant dels ulls, es dilatava devers tots els horitzons i moria a la part alta davant la línia obscura dels turons, poblats d’oliveres i garrofers, per on passava la carretera.”
(Terres de l’Ebre)

“De tant en tant passava un vol de coloms i em deixaven una ànsia de gaudis inefables. Si m’apropava més podia veure les gavines que voleiaven allà baix sobre el riu; i els amples camps que s’estenien per l’altra banda, amb taques blanques de masies dintre la verdor, i rengleres d’albers que tremolaven sobre els canals invisibles.”
(L’inútil combat)

La Ribera terres d’horta i arròs

Arbó és el primer autor que incorpora el paisatge i la societat ebrenca a la literatura catalana. Sobre aquest món propi i insòlit bastirà el seu univers literari.

El treball

Els pagesos de la Ribera treballaven de sol a sol en unes terres particularment difícils. Quan recorda la seva infantesa Arbó escriu: “A pocs pobles l’home ha treballat com al nostre, tan durament i sense descans, en el seu combat amb la terra. Tota la Ribera és l’obra d’aquells braços, que la van arrencar de l’ermàs, dia rea dia”.

“ Dos anys successius de males collites a l’arrossar havien sembrat arreu la fam i la desolació; moltes terres quedaven ermes i els homes es llogaven ara per qualsevol preu i per qualsevol feina que se’ls oferís; agafaven el cistell amb el tros de bacallà i la ceba, o el parell d’arengades adobades amb tomàquet i una mica d’oli... [...] col·locaven a una vora el flascó de la quinina, [...] i flacs per l’excés de treball i la pèssima alimentació, consumits per les febres, se’ls veia tots els matins baixar en nodrides colles al llarg dels canals, pels camins solitaris, desanimats, sense alegria.” (*Terres de l’Ebre*)

“A punta de sol baixaven els plantadors; venien en amples colles, s’endinsaven per les aigües llises i començaven la plantada. El fang era tou sota els peus. Els plantadors, tot reculant, anaven cobrint la terra de motes verdes. La feina de les noies era llavors la de buscar les garbes escampades del dia abans i posar-les a l’abast dels segadors perquè aquests no perdessin punt.” (*Camins de nit*)

L'esforç i la duresa del treball als camps es veia recompensat amb les nits a la taverna, els diumenges de caça, els bous i les festes.

L'Oci

“ En acabat de sopar, els homes es reunien a la taverna... [...]. Arribaven bruts, amb les mateixes robes del treball; s'aplegaven al voltant de les quatre taules corcades situades a l'entrada i, asseguts en sengles tamborets, i entre got i got de vi, anaven discutint, i parlant del temps i de les terres, i envellint.”

(Terres de l'Ebre)

“Per Sant Cristòfol anaren al ball a la plaça. [...] Ballaren i, ja cap al final, s'anuncià el ball de la toia. Es provocà un forta competència en les puges; per fi, com tots sabien, fou adjudicada a l'hereu Candaina. [...] Després ballaren tots dos sols: ell orgullós [...] ella, una mica pàl·lida, amb el ram de flors doblegat sobre el braç.”

(Tino Costa)

“I, com a atractiu principal venien els bous; tarda rera tarda, a la plaça instal·lada als afores, se celebrarà la consabuda “capea”; tarda rera tarda, en carros i rafals, es congregarà tot el poble; tarda rera tarda, sonarà el clarí, sortirà la vaca a la plaça i els homes correran a enfil·lar-se als carros, entre bacs, xafades, cops, crits, rialles, malediccions...”

(Terres de l'Ebre)

“Tenia també el poble, com quasi tots els pobles, un “tonto” [...]. Era una criatura pacífica, més aviat dolç de mena; no s’irritava, i si anant pel carrer descobria un grups de noiets malcriats –ho eren tots–, girava cua, car ja sabia el que podia esperar. Ells li cridaven de lluny rítmicament: “Manuel, lo tonto”, mentre ell es feia escàpol sense enfadar-se ni cridar, ni menys llançar amenaces ni intentar plantar cara als marrecs...” (*L’Espera*)

“Quan em parlen em giro d’espatlles i no escolto ningú... Necessito patir i rabiar. [...] Estava assedegat de sofriments, de rabiar i d’odiar a totes hores... d’alguna cosa que ajudés els meus designis contra aquella feblesa ingènita i aquella propensió a oblidar.” (*L’inútil combat*)

Els marginats

Els homes d'Arbó són un reflex de la condició humana, de la contraposició entre la voluntat i la fatalitat d'un destí del que no poden fugir.

Són conflictius i malaltissos, internament torturats, voregen la folia i estan rosegats pel fet de sentir-se humiliats, ofesos i oprimits. Se senten descol·locats en una societat a la que mai arriben a integrar-se. Són els marginats.

“Joan llançà un renec i baixà del carro, Al costat de l'animal, amb el bastó a la mà, començà a pegar. El bastó brunzia i obria ferides a la pell sota cada cop. Li pegava pertot. [...] Cercava les parts més sensibles amb un encegament de crueltat inoïda. Els cops queien ràpids, amb un cec i breu espetec. Però l'ase ja no tirava: s'havia abandonat exhaust, incapaç de realitzar el més petit esforç, i ara els cops, en el total aflluixament dels músculs, ressonaven més dolorosament. Això que semblava indiferència en la bèstia acabà d'arravatar Joan: la còlera bullia en ell amb més fúria; un impuls salvatge l'abrandava infonent-li noves energies i pegava més i amb més violència.”

(Terres de l'Ebre)

“Les veus creixien i ell es llançà a córrer amb un últim esforç desesperat. [...]

-¿Què feu? ¿Per què us pareu? ¡Au! ¡Matem-lo!- [...]

La primera pedra la hi llançà Miquel de Manteu...[...] l'encertà en plena cara... [...] Aixecà una mica més el cap, oferí la cara més de ple als seus enemics.

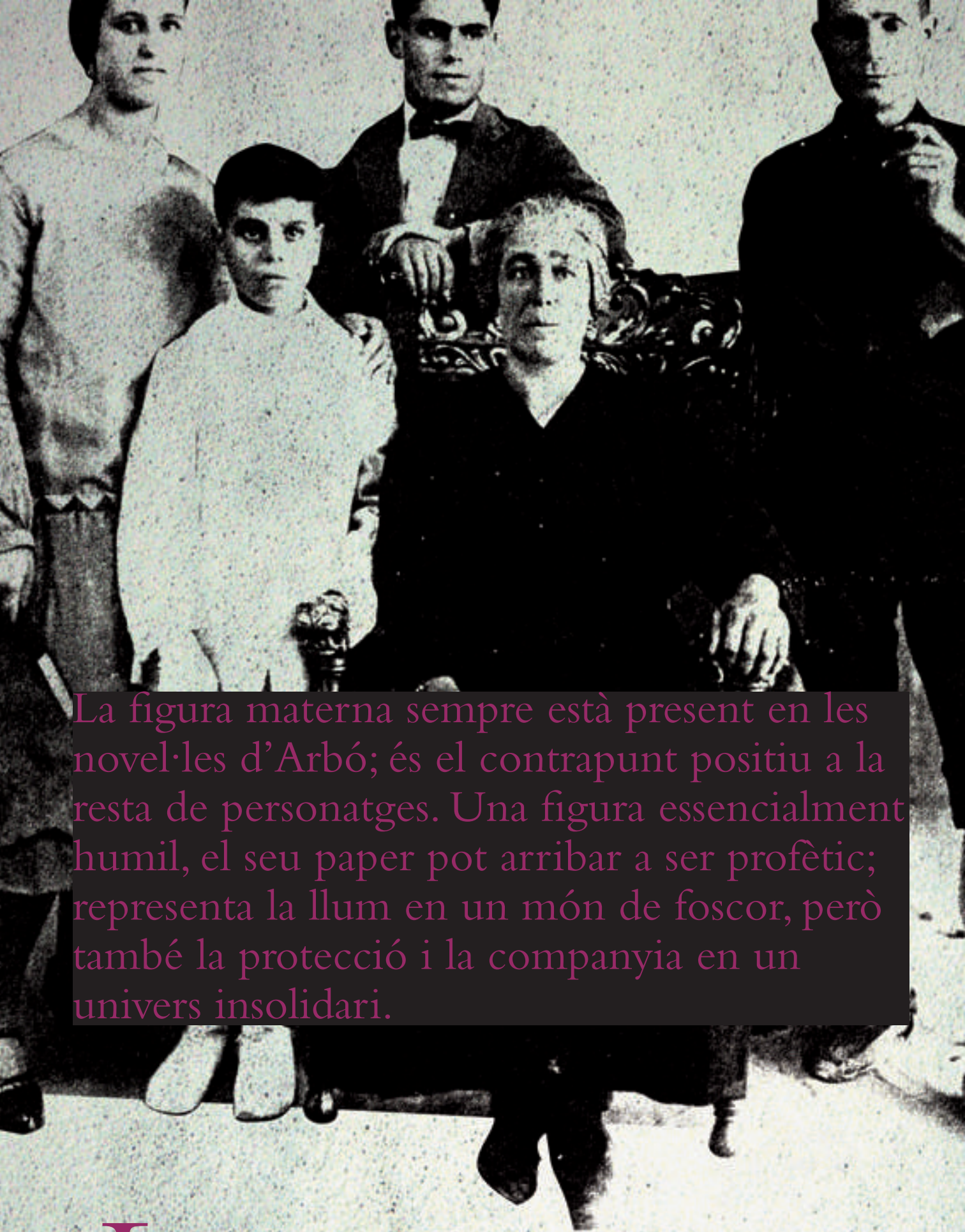
Llavors serenament, dolçament, mentre plovién les pedres al seu entorn i els crits d'odi muntaven també com altres pedres, anà destriant les veus i identificant els qui les tiraven. [...]

S'havia doblegat sobre la terra, contra el marge, i no es movia. Se sentí una veu:

-¡Ja està! ¡Ha caigut! ¡Ha caigut!

Llavors, brandant les falçs, aixecant els garrots, corregueren els primers homes i l'acabaren de matar.”

(Tino Costa)

La figura materna sempre està present en les novel·les d'Arbó; és el contrapunt positiu a la resta de personatges. Una figura essencialment humil, el seu paper pot arribar a ser profètic; representa la llum en un món de foscor, però també la protecció i la companyia en un univers insolidari.

La mare

“Ara, d’aquell record, miro de bell nou la mare. La veig alterosa, imponent-se a tot. Sobre les ruïnes, admirable de serenitat i de conformació [...], disposada a continuar. Amb l’ànima esquinçada i, tanmateix, coratjosa; malalta de vetlles i de sofriments, però a punt de recomençar...” *(L’inútil combat)*

“ I a la nit és festa a casa la Marina. [...] El seu cor palpitava de benaurances, i ella es posava el vestit millor per rebre son fill...[...]. Marina feineja tremolosa de felicitat; plena d’una alegria infantil que la torna àgil i la rejuveneix. Cada vegada que torna ell és com si la tragués de la nit, i tota la vida se li il·lumina.” *(Camins de nit)*

Bibliografia

Novel·la:

L'inútil combat. Proa, 1931.

Terres de l'Ebre. Catalònia, 1932.

Notes d'un estudiant que va morir boig. Col·lecció Balaguer, 1933 [Nova versió amb el títol Hores en blanc: notes d'un estudiant que va morir boig. Quaderns Literaris, 1935. Nova versió amb el títol L'hora negra. Selecta, 1961. Nova versió amb el títol Hores en blanc. Laia, 1983.]

Camins de nit. Proa, 1935.

Tino Costa. Àncora, 1947.

Sobre las piedras grises. Destino, 1948.

María Molinari. Caralt, 1954.

Martín Caretas. Espasa-Calpe, 1955-1959.

Nocturno de alarmas. Caralt, 1957.

L'espera. Club editor, 1967.

Entre la tierra y el mar. Prometeo, 1966.

La masia. Selecta, 1975.

La tempestad. Plaza y Janés, 1975.

El segundo del Apocalipsis. Plaza y Janés, 1981.

Contes:

Narracions del Delta. Selecta, 1965.

Teatre:

La ciutat maleïda. Quaderns literaris, 1935.

Nausica. Edicions de la Rosa dels vents, 1937.

Despertar. Columna, 1993.

Memòries:

Los hombres de la tierra y del mar. Argos, 1961.

Los hombres de la ciudad. Planeta, 1982.

Assaig:

Hechos y figuras. Edisven S.A. Picazo, 1968.

Biografies:

Cervantes. Zodiaco, 1945.

Verdaguer, el poeta, el sacerdot i el món. Aedos, 1951.

Oscar Wilde. Ed. Cid, 1960.

Pío Baroja y su tiempo. Planeta, 1963.

Idea i organització: Fira del Llibre Ebrenc

Selecció de textos: Biblioteca Comarcal de Móra d'Ebre

Imatges: Biblioteca Sebastià Juan Arbó, Ajuntament d'Amposta

Disseny gràfic: Jordi Morera · caduf.net

Correcció: Núria Grau · caduf.net

Impressió: Òptim Disseny

Col·labora: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, Ajuntament de Móra d'Ebre, Institut Ramon Muntaner, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, Institució de les Lletres Catalanes, Diputació de Tarragona i Consell Comarcal de la Ribera d'Ebre